

Svenskt förslag till en ny brottsbalk.

Av justitierådet NILS BECKMAN.

I Sverige har våren 1953 ett förslag till en brottsbalk framlagts av straffrättskommittén, bestående av riksmarskalken *Birger Ekeberg*, ordförande, justitierådet *Nils Beckman*, rektorn vid Lunds universitet professorn *Ragnar Bergendal*, hovrättsrådet *Hugo Digman*, professorn *Folke Wetter* och hovrättsassessorn *Sten Rudholm*, den sistnämnde sekreterare. Den föreslagna brottsbalken omfattar bestämmelser om de särskilda brotten jämte åtskilliga därmed sammanhängande allmänstraffrättsliga frågor men icke bestämmelser om straff och andra påföljder. För att förstå den omfattning den nya brottsbalken sålunda föreslagits erhålla är en historisk tillbakablick på förhållandena i Sverige påkallad.

I Sveriges rikes lag av år 1734 upptogs två kriminalrättsliga balkar, en missgärningsbalk om brotten samt en straffbalk om straffen och deras verkställande. Båda balkarna ersattes av 1864 års strafflag (SL), vilken ännu gäller men på grund av den betydande utveckling samhällsförhållandena undergått sedan 1800-talets mitt numera i många hänseenden blivit föråldrad. Professorn Johan C. W. Thyrén var från 1909 till sin död år 1933 på offentligt uppdrag sysselsatt med att utarbeta förslag till en ny strafflag. Redan före Thyréns död hade emellertid tanken att på en gång tillskapa en ny strafflag på grundval av hans utkast övergivits. Reformarbetet på straffrättens område fortsattes på de partiella reformernas väg och har sedan femton år bedrivits jämsides på två linjer, den ena avseende en förändrad och förbättrad utformning av straffsystemet och den andra åsyftande en översyn av bestämmelserna om de särskilda brotten.

Vad angår straffsystemet har strafflagberedningen, vari presidenten *Karl Schlyter* är ordförande, i uppdrag att göra en allmän översyn av det straffrättsliga reaktionssystemet i dess helhet. I direktiven för detta utredningsarbete ha angivits åtskilliga frågor som vid utredningen borde beaktas, varjämte uttalats, att beredningens förslag till lagstiftning i de ämnen som avsåges borde, om och i den mån det befunnas ändamålsenligt, givas sådan form, att de kunde intagas i en ny strafflag eller straffbalk.

Frågan om en reformering av bestämmelserna om de särskilda brotten har anförtratts åt straffrättskommittén. På grundval av dess förslag har ändrad lagstiftning antagits 1942 om förmögenhetsbrott samt 1948 om brott mot staten och allmänheten. (Se om kommitténs tidigare förslag *Nordisk Tidsskrift for Strafferet* 1940 s. 254 och 1946 s. 166.) Härigenom ha SL 8—13 och 19—25 kap. erhållit ny lydelse, varjämte SL 7 kap. upphävts. SL 26 och 27 kap. ha tillagts genom 1948 lagstiftning. Hela innehållet i strafflagens speciella del har alltså reviderats

utom såvitt angår de i SL 14—18 kap. upptagna bestämmelserna, som huvudsakligen avse brott mot person. Då kommittén den 8 juni 1945 erhöll uppdrag att göra en översyn av straffbestämmelserna i SL 14—18 kap. om brott mot person, anförde departementschefen, statsrådet *Bergquist*, att kommittén därvid borde upptaga till övervägande även sådana till strafflagens allmänna del hörande spörsmål, som ägde samband med nämnda bestämmelser, exempelvis frågan om s. k. objektiva överskott. I samband härmed borde kommittén enligt vad departementschefen vidare uttalade föreslå de ändringar i fråga om den systematiska uppställningen av straffbestämmelserna för såväl ifrågasvarande som andra brott, vilka syntes önskvärda för bestämmelsernas inpassande i en ny strafflag eller i en ny brottsbalk.

Kommitténs arbete på att skapa ny lagstiftning om de särskilda brotten har bedrivits på det sättet, att nya bestämmelser införts beträffande en grupp brott i sänder. De nya bestämmelserna ha tills vidare inrymts i den gamla strafflagen. 1942 ha sålunda SL 20—23 kap., 1948 SL 8—13, 19, 24 och 25 kap. erhållit ny lydelse. När det nu gäller den sista etappen, kunde emellertid denna metod icke lämpligen fullföljas längre. Det kunde näppeligen ifrågasättas att införa nya bestämmelser även om den sista återstående brottsgruppen i den gamla strafflagen, vilken därefter till formen fortfarande skulle framstå såsom 1864 års strafflag men med praktiskt taget helt nytt innehåll.

I överstämmelse med vad som förutsattes i direktiven för kommitténs arbete har kommittén således utgått från att dess förslag måste avse en fullständig ny lag eller balk, motsvarande hela strafflagens speciella del. Härvid uppkommer spörsmålet om förhållandet till strafflagens allmänna del och särskilt det parti därav, vars reformering ankommer på strafflagberedningen. Vid meddelandet av kommitténs direktiv ifrågasatte departementschefen att, liksom i 1734 års lag de straffrättsliga bestämmelserna voro fördelade på en straffbalk och en missgärningsbalk, upptaga föreskrifterna om straffsystemet och dess utformning, å ena, samt bestämmelserna om de särskilda brotten jämte därmed sammanhängande allmänstraffrättsliga bestämmelser, å andra sidan, i var sin lag eller balk. Departementschefen tänkte sig emellertid att ett avgörande härutinnan skulle träffas först sedan reformeringen av straffrättens speciella del slutförts och ställning tagits jämväl till frågan om straffsystemets utformning och vad därmed sammanhänger. Man har tidigare utgått ifrån att sistnämnda fråga skulle kunna besvaras samtidigt med slutförandet av speciella delens reformering. Nu har emellertid kommittén avslutat sin utredning beträffande de särskilda brotten och därmed sammanhängande frågor, medan strafflagberedningens arbete ännu ej lett till något bestämt ställningstagande till straffsystemets utformning. I detta läge har kommittén sökt att å ena sidan nå en så slutgiltig reglering som möjligt av de av kommittén behandlade partierna men å andra sidan icke komma i konflikt med eller föregripa den blivande utformningen av

straffsystemet. Kommittén har därför utarbetat förslag till en ny balk, avsedd att ersätta den nuvarande strafflagen utom såvitt angår straffsystemet och därmed sammanhängande frågor.

Den av kommittén föreslagna balken upptager bestämmelser om de särskilda brotten samt därmed sammanhängande allmänna bestämmelser. Den motsvarar till sitt innehåll ganska nära missgärningsbalken i 1734 års lag. Ordet missgärning har emellertid, ehuru detta egentligen ej framgår av dess språkliga innebörd, av historiska skäl fått en för modernt betraktelsesätt mindre lycklig klang av alltför starkt moraliskt fördömande och måste i allt fall betecknas som föråldrat. För den nya balken föreslås därför benämningen brottsbalk. Förslaget innefattar intet slutligt ståndpunktstagande till frågan huruvida den nya strafflagsiftningen bör samlas i en balk eller fördelas på två. Denna fråga kan lösas först sedan det nya påföljdssystemet utformats. Bestämmelserna därom kunna då antingen upptagas i en särskild balk, motsvarande straffbalken i 1734 års lag, eller och infogas i brottsbalken. Det är härvid att märka att frågorna om brotten och om deras påföljder visserligen höra nära samman men dock måste övervägas ur mycket skilda synpunkter. Uppfattningen om vad som överhuvud bör straffas, om vad som är brottsligt, förändras visserligen småningom under tidernas lopp på skilda punkter men vilar dock på obrutna traditioner, vilka kommittén sett som sin uppgift att lagfästa. Uppfattningen åter om straffens utformning, om hur man bör behandla brottslingar, är för närvarande stadd i en utomordentligt rask utveckling; nya idéer arbeta sig oupphörligt fram i strid med äldre föreställningar i sådan utsträckning, att lagstiftaren nästan kan tycka sig stå inför en fullständig omvandling. Det är därför möjligt att endast själva grundstommen i det nya påföljdssystemet befinnes höra upptagas i en lag med sådan fasthet som bör utmärka en balk, medan de mera föränderliga delarna av systemet regleras i särskilda författningar vid sidan därom. Väljes denna väg, torde det lämpligaste vara att tillägga de kvantitativt mindre omfattande grundbestämmelserna om påföljdssystemet i slutet av brottsbalken, möjligen såsom en särskild avdelning.

Kommittén, vilken vid upprättandet av sitt förslag enligt meddelade direktiv borde vara obunden av den gällande strafflagens uppställning och systematik, har i brottsbalken behandlat de särskilda brotten först och upptagit de allmänna bestämmelserna sist.

Detta avviker från uppställningen av 1864 års strafflag och flertalet utländska strafflagar men överensstämmer med missgärningsbalken i 1734 års lag. För kommittén, som haft att reglera de särskilda brotten vid en tidpunkt då påföljdssystemet ligger i stöpsleven, har denna

uppställning framstått som den lämpligare. Denna innebär ingen nackdel utan underlättar tvärtom det nya påföljdssystemets framtida lagfästade vare sig detta sker i en särskild balk eller i kortare form i själva brottsbalken.

Såsom av det föregående framgår har kommittén grundat sitt arbete på en uppdelning av brotten i grupper. Härvid har kommittén anslutit sig till den av Thyrén (Principerna för en strafflagsreform II s. 27—111, jfr efterlämnade anteckningar s. 101—107) förordade uppdelningen av brotten i fyra grupper efter vilket intresse brottet närmast riktar sig mot. Vid sidan om brott mot enskildas intressen, fördelade på två grupper allteftersom angreppet riktar sig mot person eller mot egendom, samt brott mot staten räknar kommittén med en mellangrupp brott mot allmänheten. Frånsett att brott mot allmänheten icke utformats som en särskild grupp fanns en liknande indelning redan i 1864 års strafflag. Strafflagens speciella del upptog först brott mot staten, därefter brott mot enskilds person och slutligen brott mot enskilds egendom, varefter emellertid ämbetsbrotten tillades allra sist utan antydning om deras förhållande till den föregående tredelningen. Den hittills på grundval av kommitténs arbete genomförda lagstiftningen har byggt på den förut omtalade fyrdelningen, brott mot staten, brott mot allmänheten, brott mot person och förmögenhetsbrott. Den nya lagstiftningen har i allt väsentligt genomfört en sådan ordning, att varje kapitel omfattar endast brott inom en grupp. Emellertid har den sedan 1864 gällande ordningen mellan kapitlen i stort sett bibehållits, främst för att icke genom upprepade flyttningar försvåra återfinnandet av lagrummen. Detta har medfört en viss splittring av brottsgrupperna, särskilt beträffande brotten mot allmänheten. Av dessa behandlades nämligen i strafflagen förfalskning och mened tillsammans med brotten mot staten, medan mordbrand och liknande allmänfarliga brott tillsammans med skadegörelse närmast behandlades som förmögenhetsbrott. För att bibehålla kapitelordningen härutinnan ha brotten mot allmänheten vid 1948 års lagstiftning tills vidare fördelats på 12, 13 och 19 kapitlen. I detta sammanhang kan även nämnas att 1948 i slutet av strafflagen tillagts två kapitel om brott av krigsmän och brott under krig, vilka genom denna placering blivit sammanförda med ämbetsbrotten men liksom dessa fristående från indelningen i övrigt.

Den splittring i systematiken som nu råder måste tydligen avhjälpas vid en definitiv strafflagsreform. Kapitelordningen måste bringas till överensstämmelse med gruppindelningen så att de kapitel, som tillsammans omfatta en brottsgrupp, konsekvent sammanföras till att komma i nummerordning efter varandra. Då detta i allt fall medför en helt ny kapitelordning i brottsbalken, förtjänar i detta sammanhang också övervägas vilken ordning mellan brottsgrupperna som är naturligast. Hittills ha brotten mot staten behandlats före brotten mot enskild, väl närmast ur den synpunkten att statens intressen vore överordnade enskildas. Kommittén har funnit det naturligare att först behandla brot-

ten mot enskild, vilkas på fasta traditioner byggda brottsbegrepp historiskt och logiskt utgöra grundvalen för brottsbeskrivningar med mera svårbestämd inriktning mot det allmänna. På dessa skäl har kommittén kommit fram till att i brottsbalken behandla i 1—5 kap. brotten mot enskild person, i 6—10 kap. förmögenhetsbrotten, i 11—13 kap. brotten mot allmänheten, i 14—20 kap. brotten mot staten, till vilka jämväl ämbets- och krigsbrott räknats, samt i 21—23 kap. allmänna bestämmelser, vilka komplettera de i det föregående givna beskrivningarna av de särskilda brotten. Lika litet som i gällande lag har det emellertid ansetts påkallat att utöver kapitelrubrikerna utsätta särskilda avdelningsrubriker för att markera brottsgrupperingen samt fördelningen på en speciell och en allmän del.

Enligt kommitténs mening är systematiken av icke ringa vikt för att låta de genomgående tankarna i en lagstiftning komma till uttryck. Om bestämmelser som naturligt höra ihop återfinnas i ett sammanhang, blir det lättare att uppfatta deras rätta innebörd. I sådana fall då systematiken syns likgiltig har emellertid vad som tidigare gällt bibehållits för att icke i onödan bryta traditionen. Det har sålunda visat sig möjligt att bibehålla huvudgrupperingen av brotten efter de angripna intressena. I själva verket karakteriseras dock ett särskilt brott generellt taget mera av sättet för dess förövande än av vilket intresse det kränker. Brott som förövas på ett visst sätt begås också genomsnittligt av brottslingar av samma psykologiska typ. I fråga om detaljutformningen har kommittén därför valt sättet för brottets förövande som främsta indelningsgrund. Exempelvis ha inom förmögenhetsbrotten icke brott mot äganderätt, såsom stöld och förskingring, sammanförts till en grupp, utan i den nya lagstiftningen skiljes mellan stöld och andra brott, som förövas genom ett olovligt besittningstagande eller annat liknande angrepp på en främmande maktsfär, å ena sidan, samt förskingring och andra trolöshetsbrott, som innefatta missbruk av egen maktsfär, å andra sidan. I fråga om brottens huvudgruppering kunna emellertid de båda indelningsgrunderna sägas sammanfalla. Brott mot staten eller allmänheten skilja sig till sätt och brottslingstyp från brott mot enskilda, och bland de sistnämnda föreligger en påtaglig skillnad av samma slag mellan förmögenhetsbrott och brott mot person.

Den föreslagna brottsbalken inledes alltså med bestämmelser om brotten mot person, d. v. s. de brott som innefatta personliga angrepp mot enskild. Detta avsnitt utgör den del av strafflagens stadganden om de särskilda brotten som ej förut varit föremål för en allmän revision. Bestämmelserna om brotten mot person ha därför genomgående fått en ny gestaltning. I viss anslutning till gällande lag ha bestämmelserna fördelats på fem kapitel. I förslaget svarar i huvudsak 1 kap. om dråp och misshandel mot SL 14 kap., 2 kap. om brott mot frihet och frid mot SL 15 kap., 3 kap. om ärekränkning mot SL 16 kap., 4 kap. om sedlighetsbrott mot SL 18 kap. samt 5 kap. om brott mot familj mot SL 17 kap.

Överskriften till förslaget första kapitel, om *dråp och misshandel*, ansluter sig nära till SL 14 kap., som handlar om mord, dråp och annan misshandel. Även i förslaget finnes ett brott med beteckningen mord och ett med beteckningen dråp, men skillnaden mellan dessa brott är icke densamma som i gällande rätt. Den nuvarande gränsdragningen efter om gärningen skett med berått mod eller av hastigt mod, d. v. s. utan föregående överläggning, är enligt kommitténs mening icke lycklig. Så begår exempelvis den, som utan betänkande griper tillfället till rån genom att röja det enda tillstädesvarande vittnet ur vägen, ett värre brott än den, som först efter övervinnande av långvariga samvetsbetänkligheter under svår själslig press bringar en ovän om livet. Enligt förslaget betecknas därför uppsåtligt dödande som mord, om brottet med hänsyn till samtliga omständigheter vid dess förövande framstår som grovt; eljest föreligger dråp. Kommittén föreslår alltså att detta brott indelas i grader på liknande sätt som tidigare genomförts vid stöld och andra i föregående etapper behandlade brott. Avgörande för om ett brott skall betecknas som grovt är främst om gärningen är av särskilt farlig art. Då det ur den enskildes synpunkt kan te sig stötande att någonsin förneka att en gärning som innebär dödande är av särskilt farlig art, har detta uttryck här icke använts i lagtexten. Ur de samhälleliga synpunkter, som böra anläggas vid bedömningen, kan emellertid uppsåtligt dödande vara mer eller mindre farligt i olika fall. Särskilt samhällsfarligt är ett dödande som ingår i en plan för genomförande av ett annat brott, i det nyss valda exemplet ett rån. Särskilt betänkligt ur samhällelig synpunkt är vidare om dödandet skett på ett sätt som i allmänhet är svårt att upptäcka eller om onödigt lidande tillfogats offret. Som exempel på mord nämnas därför slutligen, att gärningen ådagalagt synnerligen förslagenhet eller grymhet. Här som eljest äro emellertid exemplen varken uttömmande eller förpliktande.

Straffsätserna för mord och dråp äro, liksom för andra grader av samma brott, så utformade att de delvis täcka varandra. Beträffande mord tillkommer en annan fråga av allmän räckvidd. För mord stadgas nu icke något annat straff än livstids straffarbete. Kommittén anser emellertid, att domstolen vid varje brott bör ha olika straff att välja på med hänsyn till olikheterna i svårhet mellan de enskilda fallen. Tio års frihetsstraff har därför införts som alternativ till livstidsstraffet. Då brottet enligt förslaget skall bedömas som mord såsnart det är grovt, låge det närmast till hands att icke stadga livstidsstraff för dråp utan låta tio år vara maximum i dess straffskala. Reglerna om sammanträffande av brott, vilka icke revideras i detta sammanhang, äro emellertid så utformade att det gemensamma straffet för flera brott i regel är lägre än summan av de särskilda brottens

samt att flera med allenast frihetsstraff på viss tid belagda brott i allt fall aldrig kunna tillsammantagna beläggas med livstidsstraff. Främst med hänsyn till att den som dödat flera människor ej sällan förtjänar livstidsstraff, har det upptagits som maximum även i straffskalan för dråp.

Vid ett så allvarligt brott som uppsåtligt dödande har det icke ansetts lämpligt att upptaga en särskild grad, eventuellt med en urskuldande beteckning, för ringa brottsfall. Brottet har därför icke — såsom stöld, bedrägeri och förskingring — uppdelats i tre grader utan blott, i likhet med exempelvis mordbrand, i två grader, nämligen grovt brott, mord, och normalfall, dråp. Även sådana fall, i vilka orsaken till brottet varit att gärningsmannen utan egen skuld blivit retad till vrede eller där synnerligen mildrande omständigheter eljest föreligga, skola alltså hänföras under straffskalan för dråp. Denna måste därför vara ganska vid, men för upprätthållande av respekten för människoliv har kommittén ansett uteslutet att sätta skalans minimum lägre än vid sex år.

Uppsåtligt dödande av en människa kan tydligen i vissa fall vara av sådan beskaffenhet, att påföljden icke bör bli frihetsstraff i minst sex år. Det inträffade exempelvis för några år sedan att föraren av ett flygplan, som störtat och råkat i explosionsartad brand medan föraren satt fastklämd däri, blev nedskjuten av en kamrat för att undgå att bli bränd till döds. Det inträffar också under stundom att föräldrar döda sina späda eller efterblivna barn för att bespara dem kroppslig eller andlig nöd. En såväl i vårt land som utrikes livligt diskuterad fråga är, huruvida en läkare borde vara befogad att förkorta en hopplöst sjuks lidande genom att smärtfritt påskynda dödens inträde, s.k. dödshjälp eller euthanasi. Även inom kommittén har sistnämnda fråga diskuterats, men kommittén har avstått från en specialreglering. Hur försiktigt en sådan än göres, kan den nämligen väntas leda till missförstånd och ryktesspridning om att patienter på sjukhus icke skulle vara säkra till livet o. dyl. Kommittén har för alla de förenämnda fallen bibehållit normal straffbarhet som huvudregel. De undantagsfall, för vilka huvudregeln icke passar, äro så få att man för deras lösande i stort sett kan lita till de allmänna bestämmelser om åtals- och påföljdseftergift, som beräknas bli införda i brottsbalkens andra avdelning. I två avseenden föreslås emellertid särskilda bestämmelser i brottsbalkens första kapitel, nämligen beträffande samtycke och beträffande barnadråp.

Såväl enligt gällande lag som enligt förslaget innfatta straffbestämmelserna om mord och dråp skydd för människoliv alltifrån födelsen. Att en ogift moder dödar sitt barn strax efter födelsen betecknas dock enligt gällande lag såsom barnamord och bestraffas vida lindrigare än vanligt mord. Som orsak till denna

mildare bedömning har anförts, att samhället självt haft ett visst ansvar för brottet; drivkraften till sådant brott har nämligen i regel varit den samhälleliga uppfattningen att det är en skam för en kvinna att få barn utom äktenskap. Sedan den allmänna uppfattningen härutinnan förskjutits, födelsekontroll blivit vanlig samt skilda sociala hjälpformer till stöd för mödrar tillkommit och möjlighet till legal abort införts, ha barnamorden blivit mycket färre. Med hänsyn till att den till grund för gällande rätt liggande problemställningen i ganska hög grad mistat sin aktualitet har kommittén övervägt att hänvisa även denna frågas lösning till allmänna regler om åtals- och påföljdseftergift. Att nyblivna mödrar förgripa sig på sina barn kan dock stundom ha i viss mån normala fysiska och psykiska orsaker och förekommer alltså i en helt annan utsträckning än exempelvis händelser jämförliga med den anförda flygplansstörtningen. Kommittén föreslår därför i anslutning till traditionen bibehållande av ett särskilt privilegierat brott, vilket dock i anslutning till den nya definition av mord och dråp icke kallas barnamord utan barnadråp. Privilegiationen skall liksom för närvarande gälla endast för modern men utsträckas även till gifta kvinnor och gälla dödande ej blott vid födelsen utan överhuvud å tid då modern på grund av nedkomsten befann sig i uppriven sinnestillstånd eller i svårt trångsmål. Under den sålunda utvidgade brottsbeskrivningen rymmas fall av så olika svårhetsgrad, att straffskalan måste göras vid. Straffmaximum föreslås till minimum i skalan för vanligt dråp, sex år, och minimum till frihetsstraffets allmänna minimum, en månad. Fullständig strafffrihet blir även i fråga om dödande av barn beroende av de allmänna reglerna i brottsbalkens kommande andra avdelning.

Såsom redan antytts har brännpunkten för det aktuella intresset förskjutits från barnadråp till fosterfördrivning. Särskilt betydelsefullt är härutinnan att möjligheter till legal abort öppnats genom den ganska nyligen tillkomna abortlagen, vilken kommittén icke har uppdrag att revidera. Förslaget utgår därför liksom gällande lag från att läkare i vissa angivna fall kunna straffritt verkställa legal abort men att kvacksalvare drabbas av strängt straff för fosterfördrivning. Den tveksamma frågan avser kvinnans egen straffbarhet eller strafffrihet. Härom ha meningarna brutit sig även inom kommittén, vilken i detta läge stannat vid att i princip icke rubba den lagreglering som nyligen skett. Abortlagen bygger på förutsättningen att fosterfördrivning principiellt är straffbar och måste, om denna princip frångås, redan av formella skäl underkastas en djupgående omarbetning. Härtill kommer att abortlagen och de i samband därmed vidtagna strafflagsändringarna fått verka alltför kort tid för att erfarenheterna därav skulle kunna åberopas som stöd för att definitivt

övergå från straffbarhet till strafffrihet för kvinna som fördriver sitt eget foster. Kommittén föreslår därför icke nu ett sådant steg men har icke därmed utan vidare godtagit det rådande tillståndet. De i samband med abortlagen vidtagna strafflagsändringarna gingo ut på att genom en dubbel åtalsspärr begränsa antalet åtal mot kvinnor för fosterfördrivning. Resultatet har blivit att blott ett 10-tal kvinnor om året eller ännu färre åtalas, ehuru antalet illegala aborter beräknas till minst 10.000 om året. Ett sådant sakernas tillstånd kan icke i längden få förbli rådande. Nu föreslår kommittén visserligen en åtalsprövning av samma slag som för åtskilliga andra brott i förslaget men har i övrigt genom regler om strafffrihet i vissa fall sökt klarare bestämma det straffria området. Reglerna om strafffrihet äro dock i förslaget liksom i gällande rätt fakultativa, icke obligatoriska.

Frågan om vilken inverkan på straffbarheten det kan ha att den mot vilken en gärning riktade sig samtyckt därtill kan sägas vara av allmän räckvidd men har av kommittén, liksom vissa andra allmänna frågor, upptagits vid behandlingen av de brott där den först möter, i detta fall mord, dråp och misshandel. Av intresse är härvid en jämförelse mellan uppsåtligt dödande med den dödades samtycke och medverkan till självmord. Försök till självmord är enligt svensk rätt straffritt och bör otvivelaktigt så förbli. Det kan emellertid ifrågasättas om härav bör följa att medverkan till självmord liksom hittills lämnas straffri. I vissa fall bör tydligen ett straffrättsligt ingripande undvikas, i andra åter kan gärningen framträda såsom ett allvarligt brott, exempelvis om någon genom vilseledande uppgifter lyckas bringa en annan en felaktig uppfattning om att allt hopp är ute för honom så att han — i enlighet med gärningsmannens onda avsikt — i förtvivlan begår självmord. Det riktiga har synts kommittén vara att behandla medverkan till självmord och dödande med samtycke lika. Det är nämligen föga skillnad mellan att medverka till självmord genom att räcka den andre giftbägaren eller mordvapnet och att på hans begäran föra giftbägaren till hans läppar eller utdela dödsstöten. I båda fallen må enligt förslaget, alltefter gärningens art, bevekelsegrunderna och omständigheterna i övrigt, straffet nedsättas eller från straff frias. Denna regel gäller ej blott dödande utan även tillfogande av kroppsskada. I gällande rätt göres blott skillnad mellan tillfogande av sådan svårare skada, som alltid straffas oavsett samtycke, samt tillfogande av lindrigare skada, där samtycke alltid medför strafffrihet. Enligt förslaget skall all misshandel med samtycke efter samtliga omständigheter därvid, ej blott skadans beskaffenhet, antingen leda till straff, fullt eller nedsatt, eller ock lämnas straffri. Medverkan till att annan själv tillfogar sig ringa kroppsskada är dock även enligt förslaget alltid straffri.

De föreslagna bestämmelserna om samtycke äro avsedda att tillämpas jämväl då den skadade ej direkt samtyckt till att bliva skadad utan blott frivilligt gått med på att utsätta sig för faran, exempelvis inlåtit sig i duell. Dessa bestämmelser ersätta härigenom den hittills gällande, efter nutida förhållanden opåkallat stränga särregleringen av envig samt motsvara därjämte i viss mån de flerstädes, dock icke i Sverige, förekommande särskilda reglerna om retorsion. Enligt utländsk rätt är det stundom tillåtet ej blott som i Sverige att värja sig mot ett överfall utan även att såsom vedergällning slå igen. Det sistnämnda är icke och föreslås icke direkt skola bliva tillåtet. I den mån den som slagit först därigenom kan anses ha samtyckt till ett följande slagsmål får han emellertid enligt förslaget finna sig i att de slag han själv erhåller räknas såsom givna med samtycke och därför efter omständigheterna föranleda nedsatt eller intet straff. Några uttryckliga regler om att samtycke för att erhålla den angivna verkan måste vara frivilligt, ej tillkommet genom svek o. s. v. ha ej ansetts erforderliga, utan detta har liksom hittills överlämnats åt rättstillämpningen. Det har icke heller ansetts påkallat att giva uttryckliga regler om samtycke vid andra brott än misshandelsbrotten. I viss mån kunna de i första kapitlet givna reglerna tillämpas analogt på andra brott mot person, varemot samtycke vid förmögenhetsbrotten i regel erhåller en starkare, mera obetingat straffriande verkan.

Den viktigaste vid misshandelsbrotten mötande allmänna frågan är den redan i direktiven berörda om de s.k. objektiva överskotten. Dessa äro av grundläggande betydelse för det nuvarande misshandelskapitlet. Straffet växlar främst efter den effekt misshandeln medfört, oavsett om gärningsmannens uppsåt omfattat denna effekt eller ej. Har någon misshandlat en annan, blir straffet helt olika allteftersom denne ljuter döden eller får svår kroppsskada, mindre svår kroppsskada eller ringare eller ingen skada. En sådan ordning kan med hänsyn till svårigheten att bevisa uppsåtet vara naturlig på en primitivare nivå men är icke försvarlig i ett modernt kultursamhälle. Om någon fått ett slag i huvudet, bör tydligen skallens motståndskraft spela mindre roll för straffmätningen än andra omständigheter. Förhållandet uppmärksammades för ett par årtionden sedan, då en man som förolämpat en dam på gatan blev slagen till marken av hennes följeslagare. Mannen föll så olyckligt att han slog ihjäl sig, och gärningsmannen måste därför dömas till minst två års frihetsstraff, vilket enligt den allmänna opinionen var orimligt. Härutinnan vidtogs år 1937 den lagändringen att förhöjt straff, som lagen utsätter för det fall att någon av brottslig gärning får viss kroppsskada eller död, ej skall ådömas, när sådan utgång timat mera av våda än av vållande. Ouppsåtliga följer av gärningen

skola alltså läggas gärningsmannen till last allenast i den mån han bort räkna med dem, d. v. s. gjort sig skyldig till oaktsamhet. Även efter 1937 års lagändring skall emellertid den som uppsåtligen misshandlar annan och därigenom av oaktsamhet vållar hans död straffas såsom för dråp enligt en mycket sträng straffskala. Enligt förslaget skall däremot i sådant fall på vanligt sätt ådömas straff för misshandel och vållande till hans död, vilket regelmässigt leder till avsevärt lindrigare resultat än om de båda brotten betraktats som en enhet och bestraffats såsom dråp. Kommittén har överhuvud tagit steget fullt ut och varken vid misshandel eller andra uppsåtliga brott låtit ouppsåtliga verkningar spela någon roll vid brottsbegræppens utformning. Detta gäller även gradindelningen av uppsåtliga brott. Om någon genom ett uppsåtligt brott av oaktsamhet vållar större skada än han åsyftat, får detta beaktas vid straffmätningen inom den grad dit brottet med hänsyn till de uppsåtliga omständigheterna därvid hör men kan icke flytta brottet upp i en högre svårhetsgrad.

I överensstämmelse med vad nu sagts har misshandelsbrottet i förslaget indelats i tre grader, icke såsom i gällande lag efter om det medfört svår, medelsvår eller ringare skada utan, liksom stöld och andra brott, med hänsyn till samtliga uppsåtliga omständigheter vid brottet. Vid bedömande huruvida misshandel är grov skall enligt förslaget särskilt beaktas, om gärningen var uppenbart livsfarlig eller ådagalade synnerlig förslagenhet eller grymhet eller om gärningsmannen uppsåtligen tillfogade svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom. Vad straffet angår, ha enligt kommitténs mening våldsbrotten — i den mån de icke medfört död eller svår kroppsskada — hittills bedömts alltför lindrigt i jämförelse med förmögenhetsbrotten. Förslaget öppnar därför möjligheter till strängare ingripanden mot våldsverkare. För att icke motverka en utveckling i den sålunda åsyftade riktningen föreslår kommittén för den lindrigaste graden av misshandel icke den skenbart urskuldande beteckningen ringa misshandel, låt vara att misshandel enligt förslaget icke skall hänföras till denna grad blott för att den icke medfört svårare kroppsskada. Då kommittén icke kunnat finna någon träffande egen beteckning för denna grad, skall enligt förslaget brottsbeteckningen misshandel användas vid såväl normalgraden som den ringa graden. Slutligen må i detta sammanhang anmärkas, att förslaget i motsats till gällande lag upptager en definition på misshandel. Med misshandel förstås enligt förslaget att tillfoga annan kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätta annan i vanmakt eller liknande tillstånd. I viss mån frångår begränsningen av misshandelsbegræppet genom jämförelse med andra brottsbeskrivningar i förslaget, särskilt den i andra kapitlet upptagna på det nya brottet ofredande.

Förutom de nu beskrivna uppsåtliga brotten upptagas i förslaget första kapitel även däremot svarande oaktsamhetsbrott. Grundsatsen att icke rätta sig enbart efter effekten har följts även här, låt vara att den icke helt genomförts. Har någon gjort sig skyldig till en oaktsamhet, är det ofta helt oberoende av hans skuld, om resultatet blir en stor skada, en liten skada eller ingen skada alls. Förslaget upptager därför straff ej blott för vållande till annans död och vållande till kroppsskada eller sjukdom utan även för framkallande av fara för annans liv eller hälsa utan att någon skada inträffat. I sistnämnda fall, vilket betecknats vårdslöshet mot person, är straffbarheten begränsad till uppsåtliga eller grovt oaktsamma gärningar. När ingen skada följt, inträder alltså ej straff för ringa eller „normalsvår“ oaktsamhet. Har åter skada följt, inträder straff för både grov och medelsvår men ej för ringa oaktsamhet. Straffrihet i sistnämnda fall följer av en i förslaget nyinförd allmän regel, vilken skall ytterligare beröras i det följande. Till effekten tages hänsyn, förutom i de redan berörda avseendena, jämväl såtillvida att vållande till kroppsskada eller sjukdom är straffri, om skadan eller sjukdomen är ringa. Med hänsyn till att mycket likartade fall kunna ligga på ömse sidor om gränsen mellan uppsåt och oaktsamhet, exempelvis om en bilterrorist kör rätt på en polisman som söker stoppa honom, kunde det ifrågasättas att bestämma straffmaximum för vållande till annans död lika med straffminimum för dråp, d. v. s. till sex år. Kommittén har emellertid nöjt sig med att föreslå en höjning av straffmaximum för vållande till annans död till fyra år, om brottet är grovt. Anmärkas må, att bestämmelserna om vållande till annans död eller kroppsskada samt vårdslöshet mot person i viss utsträckning ersätta även gällande lags särskilda regler om utsättande av barn och hjälplösa. Om döden följt och denna utgång enligt allmänna regler täckes av s.k. eventuellt uppsåt, skall dock ansvar för mord eller dråp ådömas. Och för den händelse uppsåt eljest förelegat att till liv eller hälsa skada en i nödläge försatt, föreligger det i förslagets andra kapitel upptagna brottet försättande i nödläge.

Då de nu i samband med redogörelsen för förslagets första kapitel jämförelsevis utförligt berörda allmänna frågorna ha betydelse även för de följande kapitlen, kan redogörelsen för dessa göras mera kortfattad.

Förslagets andra kapitel, om *brott mot frihet och frid*, motsvarar till sitt innehåll ganska nära SL 15 kap., sedan till detta av gammalt om frihetsbrott handlande kapitlet år 1948 överförts bestämmelserna om hemfridsbrott. I detta kapitel erbjuder förslaget ej så många nyheter av grundläggande betydelse. Beträffande de totala frihetsberövandena innehåller gällande lag, delvis på grund av äldre överenskommelser med främmande

makter, detaljerade bestämmelser om slaveri m. m., vilka numera äro så föråldrade att de ej ens äro avpassade för s.k. vit slavhandel. Förslaget upptager ett allmänt brott betecknat frihetsberövande, bestående i att bortföra eller inspärta annan eller eljest beröva honom friheten, samt vid sidan därav det förut omnämnda brottet försättande i nödläge. Sistnämnda brott omfattar dels det redan berörda fallet att man försätter annan i tvångstillstånd eller eljest i nödläge med uppsåt att skada honom till liv eller hälsa, dels ock det närmast för den vita slavhandeln avsedda fallet att någon utan sådant uppsåt försätter annan i nödläge genom att medelst tvång eller vilseledande förmå honom att begiva sig till främmande land eller kvarstanna där.

Medan förslaget beträffande dessa totala frihetsbrott närmast åsyftar förenkling, har det beträffande vanligt utövande av rättsstridigt tvång gällt att precisera det straffbara området. Gällande lag säger blott att tvånget skall ske utan laga rätt eller med missbruk av rätt. I förslaget har detta brott, benämnt olaga tvång, utformats efter samma mönster som utpressning. Tvånget skall skall ske medelst våld, medelst hot om brottslig gärning eller medelst hot att åtala eller angiva annan för brott eller att om annan lämna menligt meddelande. Med tanke särskilt på gärningar som innefatta pinande till bekännelse eller annan tortyr har grovt olaga tvång upptagits som en särskild brottsgrad med möjlighet till längre frihetsstraff.

I anslutning till flera uppmärksammande fall har påtalats, att skyddet för personer som blivit utsatta för hot om brott är otillfredsställande. Förslaget åsyftar att råda bot härpå i den mån det överhuvud kan ske genom utformningen av bestämmelserna om olaga hot. Detta brott har hittills icke fått åtalas av annan än målsäganden, vilket gjort bestämmelserna skäligen verkningslösa, eftersom de hotade ofta icke våga själva taga initiativ till något ingripande. I förslaget äro alla brott förlagda under allmänt åtal; denna fråga skall närmare beröras i det följande. Vad angår brottsbeskrivningen på olaga hot, är denna i gällande lag så snäv, att straff ansetts kunna ådömas blott om en överhängande fara för hotets verkställande förelegat. I förslaget är brottet utformat som ett fridsbrott. Straff kan följa såsnart hotet skett på sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla fruktan för brottets utförande. De föreslagna bestämmelserna täcka jämväl de hittills i samband med misshandel upptagna särskilda reglerna om resande av livsfarligt vapen.

Vad angår hemfridsbrott, har skyddet mot olovligt inträngande eller kvarstannande uttryckligen utsträckts att gälla ej blott bostad med därtill hörande gård och trädgård utan även arbetsrum. En viktigare nyhet är att i förslaget vid sidan om hemfridsbrott upptagits ett brott betecknat ofredande, avseende att hand-

gripligen antasta annan eller ofreda honom genom skottlossning, stenkastning, oljud eller annat hänsynslöst beteende. Vissa fall, vilka tidigare bedömts som lindrig misshandel eller ärekränkning, synas naturligtast böra bedömas som fridsbrott av detta slag. Den föreslagna straffbestämmelsen kan tillämpas t. ex. på störande av kvinnofrid genom att på gatan taga en mötande dam under armen för att förmå henne att följa med. Som ytterligare exempel på brottet må nämnas att hetsa en hund mot någon, att störa någon genom opå kallade telefonpåringningar samt att bringa någon ur sinnesjämvikt genom ett uppdyktat olycksbud.

I fråga om fridsbrotten innefattar förslaget slutligen mera tidsenliga bestämmelser om brott mot post-, telegraf- och telefonhemlighet samt om undanhållan av meddelande och om intrång i förvar.

Beträffande *ärekränkning* bygger förslaget på en annan grundläggande uppfattning än gällande lag. Enligt SL 16 kap. får den som åtalas för ärekränkning ej till sitt fredande föra bevisning om sanningen av sin beskyllning annat än om beskyllningen avser brott och han kan visa fällande dom därpå. Den som framställt en beskyllning kan därför i regel utan vidare dömas för ärekränkning. Mot den nuvarande ordningen kan anmärkas att den å ena sidan är alltför hård mot den som blott kommit med sanna uppgifter men å andra sidan icke innefattar någon fullständig upprättelse för en orättvist beskylld. Förslaget går därför ut på att tillåta sanningsbevisning vid det centrala ärekränkingsbrottet, förtal. Ansvar härför skall ådömas allenast om beskyllningen visas vara ogrundad. Detta innebär att bevisbördan, vid ärekränkning liksom vid andra brott, principiellt åvilar den som anställer åtal, men att den som åtalats för en beskyllning icke äger undandraga sig att angiva vilka grunder han har för sin beskyllning. Han blir enligt förslaget fälld för förtal icke endast i det fall att han visste att beskyllningen var osann eller eljest saknade tillräcklig grund att hålla den för sann utan även då han underlåtit att vidtaga skäligen mått och steg för att förvissa sig om uppgiftens sanning. En förtalsprocess kan efter förslagets uppläggning sägas främst åsyfta att bereda en med orätt beskylld upprättelse genom att det fastslås att beskyllningen är ogrundad.

Bestämmelser böra emellertid finnas om straff för lämnande av nedsättande uppgifter om annan, oavsett om de äro sanna eller ej, om några godtagbara grunder för att framställa beskyllningen ej förelågo. I sådana fall bör frågan om uppgiftens sanning ej få göras till föremål för bevisning. Till komplettering av bestämmelserna om förtal upptager förslaget därför ett andra brott benämnt vanryktande. Den som åtalas för vanryktande äger — med visst i lagtexten angivet undantag — icke föra sanningsbevisning men kan till sitt fredande åberopa antingen att hans

handlingssätt var påkallat av allmänt eller enskilt väl eller ock att han uttalade sig i en så förtrolig krets eller eljest under sådana omständigheter att hans frispråkighet var försvarlig.

Förslaget upptager slutligen ett tredje ärekränkingsbrott, förolämpning, avseende smädliga yttranden, skymfliga beteenden och dylikt.

Det straffbara området vid ärekränkingsbrotten föreslås såtillvida utvidgat, att skydd införes även för avlidna och för juridiska personer, dock endast mot förtal, icke mot vanryktande eller förolämpning.

Även beträffande *sedlighetsbrotten* innefattar förslaget betydande principiella nyheter. Till grund för SL 18 kap. ligger ytterst det ålderdomliga betraktelsesättet att två personer som förövat synd tillsammans skola straffas därför, låt vara att betydande modifikationer härutinnan skett under tidernas lopp. I förslagens fjärde kapitel behandlas däremot sedlighetsbrotten såsom brott mot person, alltså såsom förövade av en person, brottslingen, mot en annan person, offret. Ur kapitlet ha därför borttagits blodskamsbrotten, vilka tidigare bildat själva kärnan däri. Frånsett koppleri, vilket är straffbelagt ur allmänna synpunkt än såsom brott mot de till otukt utnyttjade men vilket av praktiska skäl bibehållits i detta sammanhang, upptager förslagens fjärde kapitel två grupper av brott, nämligen sådana i vilka brottslingen övar otukt med sitt offer och sådana i vilka han annorledes betar sig sedlighetssårande mot offret. För närvarande bedömas otuktsbrotten, vilka höra till lagens strängast bestraffade brott, mycket strängare än annat sedlighetssårande beteende, vilket snarast uppfattas som en förseelse av något allvarligare slag än förargelseväckande beteende. Även i förslaget bibehålles en gradskillnad mellan otuktsbrotten och otuktigt beteende, men redan genom de år 1937 verkställda ändringarna av straffsatserna för särskilda brott skedde en viss utjämning härutinnan och förslaget innebär ett ytterligare steg i samma riktning. För otuktsbrotten medför förslaget i flera hänseenden avsevärda straffändringar, dock med bibehållande av ganska höga straffminima för de allvarliga fallen.

Otuktsbrotten äro i förslaget fyra, våldtäkt, som hittills behandlats bland frihetsbrotten i SL 15 kap., samt frihetskränkande otukt, otukt med barn och otukt med ungdom, vilka sistnämnda tre otuktsbrott motsvara de tidigare i SL 18 kap. upptagna. Beträffande straffet för våldtäkt öppnar förslaget möjlighet att, om brottet med hänsyn till kvinnans förhållande till mannen eller eljest är att anse som mindre grovt, gå ned till frihetsstraff i sex månader. Samma straffminimum föreslås för otukt med barn. Åldersgränsen 15 år i fråga om skyddet för barn föreslås bibehållen. Däremot upptager förslaget icke såsom gällande lag strän-

gare straffbestämmelser för det fall att barnet är under 12 år; den psykiska skadan blir nämligen ofta större för äldre barn än för små, som icke förstå vad gärningen innebär. Bestämmelserna om otukt med ungdom avse att skydda åldersgruppen 15—21 år. Det föreslagna skyddet är här icke absolut utan gäller i allmänhet blott mot den under vars vård, lydnad eller tillsyn den unge står. I fråga om skyddet för barn och ungdom har erfarenheten ådagalagt behov att kunna ingripa även mot den som icke insett men haft skäligen anledning antaga att den mot vilken gärningen förövats var under den föreskrivna åldersgränsen. Att jämställa ett sådant oaktsamhetsfall med det uppsåtliga brottet skulle emellertid strida mot vad som gäller vid andra brott. Förslaget upptager därför ett särskilt lindrigare straffstadgande för detta fall. Straff för frihetskränkande otukt slutligen kan ifrågakomma oberoende av ålder; det förutsätter i stället grovt missbruk av offrets beroende ställning eller andra dylika omständigheter. Till våldtäkt hänföres i förslaget blott att en man tvingar en kvinna till samlag; det förutsättes icke som nu att tvånget är absolut, men det skall ha skett medelst våld å person eller medelst hot som innebär trängande fara. Andra fall av olaga tvång till otukt kunna bestraffas såsom frihetskränkande otukt. För både frihetskränkande otukt och otukt med barn kan straff inträda oberoende av förövarens och offrets kön. Härunder faller alltså, att en man tvingar en annan till homosexuellt umgänge, att en kvinna har samlag med en mindreårig gosse o. s. v. Homo- och heterosexuell otukt ha likställts såvitt icke sakliga skillnader ansetts föranleda annat. Beträffande otukt med ungdom har en olikhet såtillvida ansetts påkallad att skyddet mot homosexuell otukt liksom enligt gällande lag gjorts något vidsträcktare; upp till 18 år gäller det mot envar som fyllt 18 år och från 18 till 21 år mot den som utnyttjar offrets oerfarenhet eller beroende ställning.

Uttrycket otukt har icke använts i de föreslagna brottsbeskrivningarna. Därmed torde väl ursprungligen ha avsetts utomäktenskapligt könsumgänge, men enligt förslaget gäller skyddet mot såväl våldtäkt som annan straffbar otukt vare sig den äger rum inom eller utom äktenskap, beträffande gärningar inom äktenskapet dock med viss begränsning i åtalshänseende. Numera har otukt i allmänt språkbruk en mycket obestämd betydelse utom såtillvida att därigenom uttryckes ett klart ogillande; ordet passar alltså i brottsbeteckningarna men i allmänhet ej i brottsbeskrivningarna. I beskrivningarna på de brott, som i förslaget benämnas otukt, användes därför i stället för otukt uttrycket könsligt umgänge. Någon legaldefinition föreslås icke, men meningen är att icke så mycket som i hittillsvarande doktrin fästa sig vid om den enes kropp kommit i direkt beröring med den and-

res könsdelar utan fastner vid om gärningen i sin helhet varit jämförlig med samlag. Ytliga och tillfälliga beröringar kunna alltså undantagas från otuktsstraff, men samlagsliknande förfaranden inbegripas även om de ej lett till direkt beröring. En beaktansvärd synpunkt är att vid brottsutredningen i hithörande fall barn ej böra noga utfrågas om detaljer så att dessa fixeras i barnets minne, därest det helas straffvärdhet står klar. Efter det de föreslagna strafflindringarna för otuktsbrott genomförts bör tendensen att i praxis undvika alltför stränga straff genom en restriktiv tolkning av brottsbeskrivningarna icke fortsätta längre än till den sålunda angivna gränsen. Straff för otuktigt beteende bör tillämpas endast i lindrigare fall. Vad angår det viktigaste fallet av otuktigt beteende, s. k. exhibitionism, blir straffskyddet genom förslaget utsträckt till att gälla även ensam vuxen kvinna för vilken gärningsmannen blottar sig. Även mot otuktigt beteende bör man ofta räkna med ett allvarigare ingripande än ett bötesstraff.

Bestämmelserna om brott mot person avslutas med ett kapitel om *brott mot familj*. Kommittén har övervägt huruvida utskiljandet av en sådan brottsgrupp till självständig behandling överhuvud vore berättigat men stannat vid att under nämnda rubrik bibehålla de brott som upptagits i SL 17 kap., sedan straffet för äktenskapsbrott år 1937 avskaffats och vissa omflyttningar år 1942 ägt rum. Till de nu i SL 17 kap. behandlade brotten, tvegifte, olaga giftermål m. fl., skall enligt förslaget läggas ett brott kallat blodskam, som icke längre skall bestraffas såsom sedlighetsbrott men icke heller lämnas helt straffritt utan bedömas såsom ett kvalificerat äktenskapsbrott eller i allt fall ett brott mot familj. Anmärkas må, att de i praktiken vanligen förekommande fallen av könsungämsa med barn eller andra underåriga anförvanter i regel hemfalla jämväl under de vida strängare straffbestämmelserna i förslagets föregående kapitel. Kommittén har övervägt att i detta sammanhang upptaga en bestämmelse om straff för försummelse av försörjningsplikt men i frågans nuvarande läge avstått därifrån.

Beträffande de i brottsbalkens fem första kapitel upptagna brotten mot person innebär förslaget en fullständig revision av hittills gällande bestämmelser. Beträffande andra brottsgrupper åter innefattar förslaget huvudsakligen blott inordnande i brottsbalken av de på grundval av kommitténs tidigare förslag år 1942 och 1948 antagna bestämmelserna. En av de fördelar som eftersträfvats med reformens successiva genomförande har emellertid varit, att erfarenheterna från en tidigare delreform kunnat beaktas i slutetappen. Beträffande de brottsgrupper som redan blivit föremål för partiell lagstiftning innefattar därför det nu fram-

lagda förslaget åtskilliga av senare erfarenheter påkallade detaljändringar.

Vidkommande *förmögenhetsbrotten* svara förslagets 6—10 kap. mot SL 20—23 kap. i 1942 års lydelse och SL 24 kap. i 1948 års lydelse. Kapitelrubrikerna ha jämkats för att vinna lämpliga samlingsbeteckningar: tillgreppsbrott, oredlighetsbrott, trolöshetsbrott, gäldenärsbrott och skadegörelsebrott. Bland andra viktigare detaljändringar märkes förslaget att för de grova förmögenhetsbrotten grov stöld, grovt bedrägeri, grov förskingring, grov trolöshet mot huvudman och grov oredlighet mot borgenärer höja straffminimum från två till sex månader. (Jfr. Beckman, Studier över brottsligheten och dess bekämpande i Sverige, 1947 s. 28.) Den viktigaste av de senaste årens erfarenheter föranledda ändringen avser tillgrepp av motorfordon, s. k. billån, vilka hittills i praxis regelmässigt bedömts såsom egenmäktigt förfarande. Då behov yppat sig av kraftigare åtgärder för stävande av denna allt vanligare brottslighet, har stölddefinitionen så ändrats att sådana brott i regel skola bedömas såsom stöld. Stöld skall enligt förslaget anses föreligga ej blott som hittills då tjuven har uppsåt att tillägna sig det tillgripna utan även då hans uppsåt går ut på att bruka det utan att återställa det. Slutligen må nämnas, att bestämmelserna om grovt rån omformats för att passa bättre på det praktiska fallet att en yrkeschaufför i sin utsatta ställning blir överfallen samt att ett nytt oredlighetsbrott, benämnt ekonomiskt förfal, införts i anslutning till de nya bestämmelserna om ärekränkning.

För att ett brott mot enskild, vare sig ett brott mot person eller ett förmögenhetsbrott, skall anses föreligga måste det vara klart båda mot vem angreppet riktar sig och huruvida det avser hans person eller hans egendom. Vissa brott äro emellertid på grund av sin särskilda farlighet straffbelagda på ett tidigare stadium, farestadiet. Med hänsyn till att de innebära fara för vem som helst eller en obestämd krets, d. v. s. allmänheten, äro dessa brott i förslagets 11—13 kap. behandlade som en brottsgrupp för sig, *brott mot allmänheten*. Dessa kapitel motsvara till sitt innehåll nära de i sin nuvarande lydelse genom 1948 reform tillkomna SL 19 kap. om allmänfarliga brott (mordbrand, sabotage o. d.), SL 12 kap. om förfalskningsbrott samt SL 13 kap. om mened, falskt åtal och annan osann utsaga. Det nya i det nu framlagda förslaget inskränker sig i stort sett till att kapiteln placerats i följd efter varandra. Det kan dock förtjäna anmärkas att brott mot den s. k. *lex veneris*, vilket hittills behandlats som brott mot person, överförts till de allmänfarliga brotten under beteckningen utsättande för venerisk smitta.

Förslagets 14—20 kap., vari *brotten mot staten* behandlas, motsvara SL 8—11 och 25—27 kap., vilka samtliga erhöilo sin

nuvarande lydelse genom 1948 års lagstiftning. Då förslaget behandlar brotten mot enskild först och därefter brott med allt allmänne inriktning, alltså rakt motsatt ordning mot gällande lag, upptagas bland brotten mot staten de perifera angreppen (brotten mot allmän ordning och allmän verksamhet) före de centrala (högmålsbrott och brott mot rikets säkerhet). Ämbetsbrott, brott av krigsmän och krigsartiklar ha emellertid placerats sist liksom i gällande lag. Fram till 1948 upptogos religionsbrott i ett särskilt kapitel först av alla brottsgrupper, tydligen ur den synpunkten att de kunde sägas rikta sig mot föremål stående över staten. Det kunde ifrågasättas att på liknande sätt i ett särskilt kapitel sist i brottsbalken behandla vissa folkrättsligt betona brott därför att de icke rikta sig mot svenskar eller Sverige utan mot hela mänskligheten. Kommittén har emellertid icke funnit tillräckligt behov föreligga att för närvarande i brottsbalken upptaga en sådan brottsgrupp. Bestämmelser om straff för folkdöd (genocide), varom Förenta Nationernas generalförsamling den 9 december 1948 antagit en konvention, föreslås införda i en särskild lag, avsedd att träda i kraft samtidigt med brottsbalken.

Beträffande innehållet i bestämmelserna om brott mot staten innefattar förslaget på spridda punkter ändringar av saklig betydelse. Dessa ha främst föränletts av ett kommittén meddelat särskilt uppdrag att avgiva förslag i anledning av vissa inom riksdagen framförda önskemål om en mera detaljerad avfattning av strafflagens bestämmelser om uppror (se första lagutskottets utlåtande nr 39 vid 1948 års riksdag s. 26—28). För att tillgodose behovet av ett skärpt samhällsskydd ha bestämmelserna om uppror överarbetats, varjämte beskrivningarna på högförräderi och krigsförräderi ändrats samt ett par nya kriminaliseringar införts, nämligen krigsanstiften och brott mot medborgerlig frihet, vilka innebära kriminaliseringar av vissa förstadier till högförräderi eller uppror. Därvid har särskilt beaktats det lagstiftningsarbete på dessa områden som på grundval av erfarenheter från det senaste kriget och tiden därefter kommit till stånd i Danmark och Norge.

Såsom redan antytts i den nu lämnade redogörelsen för lagstiftningen om de särskilda brotten ha däri följts vissa genomgående principer för beskrivningarna av brotten. Äldre lag var kasuistisk; de spridda straffbuden hade införts i den mån praktiskt behov av straff yppat sig i särskilda fall. Härigenom uppkommo ofta s. k. luckor i lagen. Den nya lagen följer en mera syntetisk linje, åsyftande att med undvikande av luckor behandla likartade fall lika. På grundval av rättsvetenskapens nuvarande ståndpunkt ha därvid givits mera upplysande beskrivningar av brottsbegreppens innebörd än i äldre lag, vilken ofta förutsatte

begreppets innebörd som bekant just beträffande de viktigaste brotten, t. ex. misshandel bland brotten mot person och intill 1942 stöld, bedrägeri och förskingring bland förmögenhetsbrotten. För att icke göra brottsbeskrivningarna alltför tunga och läroboksmässiga ha de emellertid utformats främst med tanke på de till varje brottstyp hörande praktiskt betydelsefulla huvudfallen, medan åt rättsskipningen överlämnats att med ledning även av motiven och lagens allmänna uppställning tolkningsvis lösa förekommande gränsfall eller uppkommande oförutsedda spørsmål.

En viktig fråga vid brottsbeskrivningarnas utformning är, huruvida det straffbara området skall uppdelas i ett stort antal brottstyper med olika straffsatser eller färre och vidare brottsbegrepp utformas. 1864 års lag gick längre i uppdelning än moderna utländska strafflagar. I de nya bestämmelserna ha spridda stadganden sammanförts till mera omfattande begrepp med vidare straffskala. Härvid har man emellertid iakttagit varsamhet och icke gått så långt som vissa främmande lagar.

För att de särskilda straffskalorna icke må bli alltför vida har, såsom redan antytts, beträffande åtskilliga brottstyper genomförts en gradindelning av brotten efter brottsfallets svårhet. Till vilken brottsgrad — den normala, ringa brott eller grovt brott — ett brott bör hänföras skall avgöras med hänsyn till samtliga omständigheter vid brottet. I lagen angivas i åtskilliga fall exempel på omständigheter som särskilt skola beaktas vid bedömande huruvida brottet är grovt, men det är varken nödvändigt att i de angivna exempelfallen alltid döma för grovt brott eller uteslutet att till grovt brott hänföra andra fall än de angivna. Graderingen skall ske efter omständigheterna vid brottet, varemot omständigheter som röra brottslingens person få beaktas vid bestämmande av påföljden enligt de därom gällande allmänna reglerna. Det nu framlagda förslaget innebär ingen saklig ändring härutinnan. Orden "med hänsyn till omständigheterna vid brottet", vilka tidigare upptagits i vissa men icke alla beskrivningar på grovt brott, ha emellertid borttagits. Av de vid särskilda brott angivna exemplen på omständigheter som kunna föranleda att ett brott bör hänföras till viss svårhetsgrad har kommittén nämligen ansett tillräckligt klart framgå att svårhetsgraden skall bestämmas med hänsyn till omständigheterna vid brottet, gärningsmannens avsikt med brottet därunder inbegripen.

En omständighet rörande brottslingens person, nämligen återfall i brott, har genom särskild regel i gällande lag (SL 4:14) tillerkänts i stort sett samma straffskärpande verkan som kan tillkomma omständigheterna vid brottet. Denna återfallsregel, som tillkom 1942 och utbyggdes 1948, avser blott förmögenhets- och

förfalskningsbrott samt innebär att vid återfall straffet vanligen bestämmes enligt stadgandet för närmast högre svårhetsgrad av brottet. Vid den slutliga utformningen av återfallsbestämmelserna måste tydligen beaktas det påtagliga behovet av möjligheter till skärpt ingripande även mot sådana som gång på gång göra sig skyldiga till brott mot person, särskilt sådan misshandel som utvisar våldsverkarmentalitet. Återfall hör emellertid till de frågor vilkas behandling i första hand ankommer icke på straffrättskommittén utan på strafflagberedningen. Denna har efter samråd med kommittén utarbetat mera generella regler om återfall, enligt vilka straffet skulle vara oberoende av brottsgraderingen; i stället skulle domstolen vid återfall äga under vissa förutsättningar överskrida den för det aktuella brottet fastställda straffskalan med visst mått.

Bestämmelserna om de särskilda brotten upptaga dels brottsbeskrivningar och dels straffstadganden. Såsom redan nämnts föreslås icke för något brott blott ett enda straff, utan stadgandena upptaga alltid en straffskala. Liksom i gällande lag upptaga straffskalorna i förslaget — fränsett för speciella brott ämbetsstraff och disciplinstraff — blott frihetsstraff och böter, ej andra påföljder. Kommittén har nämligen enligt sina direktiv i avbidan på strafflagberedningens utredning om reaktionssystemet byggt på det för närvarande bestående systemet. Straffskalorna ha emellertid av kommittén omarbetats till överensstämmelse med det av strafflagberedningen framlagda förslaget att sammanslå de hittillsvarande båda ordinära frihetsstraffen fängelse och straffarbete till ett enhetligt frihetsstraff, kallat fängelse. Att fängelse hittills ansetts som ett lindrigare straff än straffarbete har därvid beaktats på det sättet att, när den hittillsvarande straffskalan icke upptager annat straff än fängelse, kommittén i regel föreslår införande av ett särskilt lägre straffmaximum, vanligen sex månader eller ett år. Att i stället för de i straffskalorna angivna straffen i stor utsträckning kunna tillämpas andra påföljder, innebärande frihetsförlust på obestämd tid, övervakning i frihet m. m., har icke kommit till uttryck i kommitténs förslag. Eftersom många av de allmänt brukade påföljderna alltså överhuvud icke redovisas i straffskalorna, har kommittén icke ansett det påkallat att giva annan ledning för straffmätningen inom skalorna än som kan utläsas av exemplen på grovt brott. Klart är emellertid, att fängelse och böter skola utmätas till visst mått huvudsakligen efter brottets svårhetsgrad, medan övriga påföljder i regel främst bestämmas med hänsyn till den brottsliges person. För att begränsa straffskalorna till fängelse och böter kan därför åberopas, att brottets svårhetsgrad då framgår av straffsatsen. För att befordra straffrättsskipningens allmänpreventiva verkan och även med hänsyn till att utvecklingen ten-

derar att ersätta de till visst mått bestämda straffen med åtgärder av mera obestämt innehåll, har kommittén vidare ansett det vara av vikt att benämningen på brottet utsättes i domen. I den föreslagna brottsbalken har därför så gott som varje brott erhållit sin särskilda benämning. Härigenom underlättas möjligheten att genom straffrättsskipningen inpräglade i den folkliga uppfattningen lagstiftarens värdesättning av olika gärningar.

Det kan måhända synas vara en brist att straffstadgandena vid de särskilda brotten så föga korrekt ange vilken påföljd som verkligen skall komma till användning. Hur bestämmelserna om de särskilda brotten än utformas kunna de dock aldrig göras verkligt utfömmade. Detta gäller såväl brottsbeskrivningarna som straffstadgandena. Brottsbeskrivningarna kompletteras genom de av kommittén föreslagna allmänna bestämmelserna i brottsbalkens 21—23 kap., straffstadgandena åter komma att kompletteras genom strafflagberedningens blivande förslag. I enlighet med sina direktiv ha strafflagberedningen och kommittén samrått om fördelningen dem emellan av de allmänna frågorna. I allmänhet har det därvid visat sig utan vidare vara klart vilka frågor som böra hänföras till brotten och vilka till straffen. Här må blott nämnas att till strafflagberedningens arbetsuppgifter hänförts, förutom den redan berörda frågan om återfall, jämväl frågorna om sammanträffande av brott och om preskription. Dessa frågor behandlas alltså icke i det nu framlagda förslaget till brottsbalk.

Vad angår de av kommittén till komplettering av de särskilda brottsbeskrivningarna utarbetade *allmänna bestämmelserna*, svarar förslaget 21 kap., som handlar om försök, förberedelse, stämpling och medverkan till brott, mot SL 3 kap., vilket i vad det avser försök tillkommit 1942 och i övrigt erhållit ny lydelse 1948. De särskilda brottsbeskrivningarna äro utformade med tanke endast på det fall att brottet utföres av en ensam gärningsman. Som komplement härtill föreskrives i den år 1948 tillkomna allmänna bestämmelsen om medverkan, att straff som är stadgat för viss gärning skall tillämpas ej blott å den som utfört gärningen utan jämväl å annan som främjat denna med råd eller dåd. Beträffande medverkansbestämmelserna föreslås i nu förevarande sammanhang väsentligen blott tillägg av en regel om deras tillämpningsområde. De allmänna medverkansbestämmelserna ha brukat anses i princip tillämpliga på alla brott jämväl utanför strafflagen utom s. k. polisförseelser, men det är ej klart vilka brott som böra räknas som polisförseelser. Till åstadkommande av klarhet föreslås nu, att medverkansbestämmelserna skola gälla alla brott utom sådana vilkas straffskala endast innehåller böter; för sådana bötesbrott skall endast den som själv utfört gärningen straffas, om ej annat är särskilt föreskrivet.

I nu förevarande kapitel upptagas jämväl allmänna bestämmelser för sådana fall att den i det särskilda straffbudet beskrivna brottsliga gärningen icke blivit utförd men utförandet därav påbörjats (försök) eller förberetts genom befattning med hjälpmedel, förlag eller vederlag (förberedelse). Beträffande den allmänna bestämmelsen om förberedelse, vilken tillkom 1948, föreslås nu den formella förändringen, att stämpling icke längre beskrives såsom en form av förberedelse utan såsom en därmed sidoordnad typ av brottsligt handlande. Försök, förberedelse och stämpling äro straffbara blott vid de brott, där detta uttryckligen angivits. I samband med bestämmelserna om de olika brotten ha därför föreslagits särskilda regler härom. Som exempel kan nämnas att enligt det nu föreliggande förslaget försök till misshandel skall vara straffbart utom såvitt angår ringa brott men att vid olaga tvång allenast försök till grovt brott skall vara straffbart.

Brottsbeskrivningarna upptaga regelmässigt blott själva händelseförloppet, de objektiva rekvisiten, men ingenting om gärningsmannens inställning därtill, de subjektiva rekvisiten. Som komplettering till de särskilda objektiva brottsbeskrivningarna upptager förslaget en allmän regel, att straff skall ådömas endast för gärning som begåtts uppsåtligen eller, där det är särskilt stadgat, av oaktsamhet. När intet annat sägs är alltså i varje brottsbeskrivning underförstått, att vad där sägs (de objektiva rekvisiten) skall vara täckt av uppsåt. En konsekvens av denna hittills endast ofullständigt genomförda regel är den förut omtalade utmönstringen ur brottsbeskrivningarna av s. k. objektiva överskott, alltså moment som medföra straff oberoende av uppsåt. Vad oaktsamhetsbrotten angår, tala brottsbeskrivningarna i regel blott om att gärningsmannen handlat av oaktsamhet. Enligt en i detta sammanhang upptagen allmän regel skall emellertid straff ej ådömas, om oaktsamheten var ringa. Denna regel, som gäller bl. a. vållande till annans död, bottnar i tankegången, att man ej bör inskrida med straff annat än om oaktsamheten är så pass allvarlig att det kan bli rimlig proportion mellan effekten och straffet. Regeln, som är ny för svensk rätt, inverkar ej på skadeståndsskyldigheten, vilken genom uttrycklig föreskrift i SL 6:1 skall bibehållas vid vad tidigare gällt. Beträffande innebörden av uttrycken uppsåt och oaktsamhet föreslås ingen annan uttrycklig föreskrift än att självförvållat rus ej skall utsluta ansvar. — Medan förslagens näst föregående kapitel väsentligen innehåller bestämmelser, som tillkommit i de föregående båda etapperna av kommitténs arbete, har förslagens 22 kap., som innehåller allmänna bestämmelser om straffbarhet och straffrihet, utformats först i denna slutetapp. Utöver de redan omtalade bestämmelserna om uppsåt och oaktsamhet innehåller kapitlet bestämmelser om nödvärn, varvid en enklare gemensam regel

satts i stället för den nuvarande uppdelningen i absolut och relativt nödvärn, samt om nöd och lydnadsplikt, varom allmänna bestämmelser i svensk rätt hittills saknats.

Det sista i det nu framlagda förslaget upptagna kapitlet, 23 kap., handlar om strafflags tillämplighet. Allmänna bestämmelser föreslås om strafflags tillämplighet i tiden, varutinnan hittills principerna i 1864 års förordning om strafflagens införande fått analogiskt tillämpas. Huvudprincipen förblir den som av ålder ansetts gälla, nämligen att en gärnings straffbarhet samt straffets art och mått bestämmes efter den lag som gällde när handlingen företogs men att, om annan lag gäller när dom meddelas, den skall tillämpas, såvitt den leder till frihet från straff eller lindrigare straff. I fråga om strafflags tillämplighet i rummet innefattar förslaget en ganska grundlig omarbetning av de hittills gällande bestämmelserna i SL 1 kap. om dem som svensk straffrätt underkastade äro. Som slutparagraf upptager kapitlet en regel om de allmänna bestämmelsernas tillämplighet inom specialstraffrätten. Enligt denna bestämmelse skall vad i 21—23 kap. brottsbalken föreskrives, när ej annat följer av vad för visst fall är stadgat, gälla jämväl beträffande gärningar som äro straffbelagda i annan lag eller författning än brottsbalken. Anmärkas må, att den förut berörda regeln om medverkansbestämmelsernas tillämplighet får sin största betydelse inom specialstraffrätten men att reglerna om uppsåt och oaktsamhet ej gälla för specialstraffrätten. Man kan icke utgå ifrån att ett specialstraffrättsbud, som icke innehåller någon uttrycklig föreskrift därom, förutsätter uppsåt för straffbarhet, och många bestämmelser inom specialstraffrätten avse att straffa även ringa oaktsamhet. Vad medverkansbestämmelserna angår, får i de specialstraffrättsliga författningarna vid behov upptagas särskilda regler, som göra de allmänna bestämmelserna tillämpliga på brott belagda endast med böter eller omvänt utesluta deras tillämpning vid andra brott.

Slutligen må i denna redogörelse för förslagets huvudgrunder även beröras frågan om *åtal*. Enligt rättegångsbalken höra alla brott, som ej uttryckligen äro undantagna, under allmänt åtal och allmän åklagare skall åtala brott som hör under allmänt åtal. Åklagarna erhöilo genom processreformen i vissa fall rätt att eftergiva åtal, men i övrigt bibehölls principen om absolut åtalsplikt. Genom processreformen gjordes icke ändring i den av ålder på grund av särskilda bestämmelser i strafflagen gällande uppdelningen av brotten i åklagar-, angivelse- och målsägandebrott; är för allmänt åtal stadgat särskilt villkor, såsom tillstånd av myndighet eller angivelse av målsägande, skall det enligt rättegångsbalken gälla. Genom förslaget till brottsbalk förläggas emel-

lertid alla brott under allmänt åtal med blott några få inskränkningar. Beträffande brotten mot staten gäller blott den inskränkningen, att Konungens lov fordras vid vissa brott som röra medlemmar av konungahuset eller Sveriges förhållande till främmande makt. Beträffande brotten mot enskild uppställas två inskränkningar, vilka ersätta de äldre bestämmelserna om angivelse- och målsägandebrott samt tillika vid vissa brott genombryta principen om absolut åtalsplikt. Den ena inskränkningen går ut på att flertalet förmögenhetsbrott mot närstående åtalas av allmän åklagare endast efter angivelse eller om det vid särskild åklagarprövning finnes påkallat ur allmän synpunkt. Genom bestämmelserna om den andra inskränkningen tillåtes allmänt åtal av vissa brott först efter sådan lämplighetsprövning från åklagarens sida. Regeln om allmänt åtal med blott dessa inskränkningar infördes 1942 för förmögenhetsbrottens del och föreslås nu utsträckt till brotten mot person. Den särskilda åklagarprövningen förlades 1942 till statsåklagarna, men erfarenheten har visat att dessa onödigt betungats med prövningar av de genomsnittligt lindriga brott det här gäller. Då åklagarna nu vunnit en viss övning och erfarenhet i diskretionär prövning av detta slag samt underåklagarnas allmänna standard avsevärt höjts, skall enligt förslaget den åklagare som enligt sin åklagarinstruktion har att utföra åtal i målet få även den särskilda åklagarprövningen sig anförtrodd. Kontroll på hur denna uppgift skötes skall utövas av de överordnade åklagarna, men domstolarna skola icke belastas med en särskild behörighetsprövning. I tveksamma fall bör tydligen en underåklagare samråda med sin statsåklagare innan åtalsfrågan avgöres. På samma sätt böra statsåklagarna kunna underställa svårbedömbara åtalsfrågor riksåklagarämbetets prövning. Vad angår de brott vilka skola åtalas först efter lämplighetsprövning från åklagarens sida, höra bland förmögenhetsbrotten hit oredligt förfarande, olovligt förfogande, olovligt brukande, åverkan och tagande av olovlig väg. Bland brotten mot person tilläggas genom förslaget barnadråp, fosterfördrivning, den ringa graden av misshandel samt de mindre oaktsamhetsbrotten i misshandelskapitlet samt vidare ringa frihetsberövande, olaga tvång, olaga hot och övriga fridsbrott, egenmäktigt bortförande av barn, sedlighetsbrott (utom koppleri) mot make samt otukt mellan jämnåriga ungdomar ävensom ärekränkning. Beträffande ärekränkning påkallar tydligen merendels ingen allmän synpunkt ett allmänt åtal, utan åklagaren kan utan vidare avvisa flertalet av de angivelser som kunna förväntas. Å andra sidan är det icke tillfredsställande att ärekränkning hittills fått åtalas endast av målsäganden, ty en person vars hela sociala existens hotas av förtal eller vanryktande kan ofta icke utan officiellt stöd vinna det skydd han behöver; att allmän

åklagare åtager sig hans sak är på ett helt annat sätt ägnat att inverka på den allmänna opinionen än om han själv utför ett åtal.

Förslaget till brottsbalk bör icke betraktas blott som en isoleerad svensk lagstiftningsangelägenhet. Utgångspunkterna för bedömning av vad som är brottsligt äro i stort sett lika i alla de nordiska länderna, och det är otvivelaktigt av värde att uppfattningen härutinnan också kommer till så likformigt uttryck som möjligt. Med beaktande härav har den svenska kommittén sökt samarbete med övriga nordiska länder. I den första lagstiftnings-etappen, rörande förmögenhetsbrotten, ägde samarbete rum med den norske straffelovkomiteen, vari riksadvokat *Haakon Sund* då var ordförande. Samarbetet, som icke åsyftade likalydande lagtexter utan blott utbytande av erfarenheter och synpunkter, avbröts genom ockupationen av Norge. Den norska lagstiftning om formuesbrytelser som 1951 genomförts (se därom denna tidskrift 1951 s. 348) bygger emellertid till följd av samarbetet i stor utsträckning på samma grundtankar som den svenska lagstiftningen. I den nu avslutade sista etappen av det svenska lagstiftningsarbetet har samarbetet återupptagits med den norska kommittén (numera straffelovrådet), vari høyesterettsdommer *Erik Solem* och efter hans död sorenskriver *Ole Harbek* varit ordförande. Samråd har också ägt rum med representanter för övriga nordiska länder, främst professor *Stephan Hurwitz* för Danmark, haestarettardömari *Arni Tryggvason* för Island och professor *Brynolf Honkasalo* för Finland.

Det svenska förslaget har remitterats till ett flertal domstolar och andra myndigheter för yttrande och skall sedan behandlas i justitiedepartementet och granskas av lagrådet innan det slutligen kan föreläggas riksdagen till antagande. Det torde därför dröja ett par år tills den nya brottsbalken träder i kraft.

Nils Beckman.